

INTERMEZZO

Hoogbegaafde kinderen hebben in principe een grote voorsprong op hun leeftijdgenoten. Maar het is een gave met een Januskop. Overdreven faalangst kan hen verlammen.

Wonderkind of total loss

Door Marie-Noëlle Ganry-Tardy

Jeffrey heeft schoon genoeg van de basisschool. Hij onthoudt niet wat hem geleerd wordt en haalt slechte cijfers. In de pauze mijdt hij zijn klasgenoten en zit in zijn eentje. Hij weet ook dat zijn ouders in hem teleurgesteld zijn. Uiteindelijk adviseert de onderwijzer hem naar een kinderpsychiater te sturen. Die laat hem een speciale intelligentietest doen, en Jeffrey blijkt een IQ van 150 te hebben – ver boven het gemiddelde voor zijn leeftijd. Hij is een hoogbegaafd kind.

Twee à drie procent van de kinderen wordt als hoogbegaafd beschouwd; zij hebben een IQ van 130 of hoger. De meeste van hen hebben op school veel voordeel van hun buitengewone intelligentie. Zij

blinken uit in muziek, rekenen of andere vakken. In tegenstelling tot wat vaak gedacht wordt, hebben wonderkinderen gemiddeld niet meer schoolproblemen of sociale problemen dan hun minder begaafde leeftijdgenoten. Dit blijkt uit lange-termijnonderzoeken. Soms hebben zij minder vrienden, maar dat komt meestal doordat zij hogere eisen stellen aan intermenselijk contact.

En toch is er ook een donkere kant. Voor een aantal van de meest getalenteerde – met een IQ van 140 tot 150 – verandert de zegen in een vloek. Doordat deze kinderen op zo jonge leeftijd al zoveel inzicht hebben en volwassen ideeën kunnen begrijpen, zijn zij zich voortdurend bewust van

het risico te falen. Dit besef kan hen blokkeren, en soms leiden tot emotionele verlamming – een geruisloos spook waarvoor ouders en leerkrachten op hun hoede moeten zijn.

Proefwerken op school zijn een goed voorbeeld. Anders dan hun klasgenoten, die proefwerken meestal met een zekere losheid tegemoet treden en de vragen een voor een beantwoorden, blijven sommige hoogbegaafde kinderen maar piekeren over de implicaties van elk antwoord en over het risico een fout te maken. Jeffrey's gedrag weerspiegelde dit voortdurende besef van dreigend falen. Zijn angst maakte dat zijn schoolprestaties maar nauwelijks gemiddeld waren. Ook hield hij zich afzijdig van de andere kinderen, omdat hij bang was dat zij hem niet zouden accepteren.

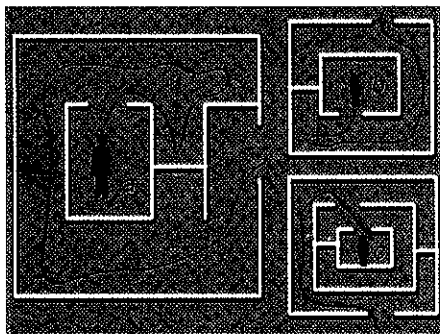
Ontwikkelingsstoornissen kunnen de zaak nog verergeren. Ongeveer tien procent van de kinderen kampt met dyslexie, ongeacht hun intelligentie. Voor een hoogbegaafd kind zijn de gevolgen extra ernstig. Vanaf het moment dat zo'n kind naar school gaat, merkt het dat het slechte cijfers krijgt, hoewel het alles heel gemakkelijk begrijpt. Het heeft daardoor moeite te begrijpen waarom zijn inspanningen zo weinig succes opleveren. Een gestaag dieet van frustratie vreet aan zijn gevoel voor ei-

Sommige hoogbegaafde kinderen zijn constant bang om te falen. Dit kan leiden tot emotionele verlamming

genwaarde. Het gevolg is stress, die zelfs kan ontwaarden in een depressie. Om zich te verdedigen, verliest het kind geleidelijk zijn belangstelling voor schoolwerk en gaat zich isoleren van sociale interactie. Straf maakt de zaak alleen maar erger. Met hun goed ontwikkelde gevoel voor goed en kwaad ervaren wonderkinderen die straf als onrechtvaardig, en ze trekken zich nog meer terug.

Daar komt nog bij dat hoogbegaafde kinderen, met hun verhoogde zelfbewustzijn, elke vorm van ontwikkelingsstoornis ervaren als een uiterst pijnlijk persoonlijk verlies. Zij kunnen zich, bijvoorbeeld, scherp bewust zijn van een gebrek aan lichaamscoördinatie of ruimtelijk oriëntatievermogen, wat ook weer hun zelfbeeld ondermijnt.

In sommige gevallen kunnen ook de IQ-tests ouders en leerkrachten op het verkeerde been zetten. Een hoogbegaafd kind kan uitblinken bij vragen die de verbale intelligentie testen, maar abominabel scoren voor vaardigheden die ruimtelijk inzicht vereisen, zoals bij de hier afgebeelde doolhoftest. Doordat beide testresultaten meestal gecombineerd worden, is de totaalscore vaak niet meer dan gemiddeld. De discrepantie tussen de hoge verwachtingen van het kind zelf en de teleurstel-

De doolhoftest kan problemen met ruimtelijke oriëntatie bij hoogbegaafde kinderen aan het licht brengen. Zelfs bij eenvoudige doelhoven ziet een kind soms niet onmiddellijk welke route naar het centrum leidt; het merkt soms pas dat een pad doodloopt, nadat het dat geprobeerd heeft (a en b). Een kind met een goed oriëntatievermogen ziet de oplossing meteen (c).

lende beoordeling van de kant van de volwassen wereld, kan het kind in een impasse brengen, waar het niet gemakkelijk meer uit komt. Het ironische en droevige resultaat is, dat een uitzonderlijk intelligent kind het soms verschrikkelijk slecht doet op school.

Herken de valkuilen

Wat kan hieraan gedaan worden? De eerste stap is buitengewone intelligentie en ontwikkelingsstoornissen herkennen, zodat ouders en leerkrachten kunnen ingrijpen. Hoe eerder ontdekt, des te eerder gecorrigeerd. Dyslexie, bijvoorbeeld, kan – met behulp van de fonetische leesmethode – bij een vijfjarige verholpen worden in zes tot achttien maanden. Maar als de behandeling slechts een jaar later van start gaat, duurt het soms wel twee keer zo lang – wat de kans vergroot dat het kind de school voor gezien houdt.

Of een kind over het ruimtelijk oriëntatievermogen beschikt dat bij zijn of haar leeftijd past, kan worden bekeken door de resultaten van het verbale en het non-verbale gedeelte van de IQ-test met elkaar te vergelijken. Als de non-verbale score meer dan tien punten onder de verbale score ligt, is psychomotorische training aan te bevelen. Tekenen, boetseren en allerlei spelvormen kunnen het kind helpen zijn bewegingen beter te coördineren en zijn ruimtelijk oriëntatievermogen te verbeteren. Deze soort van training is het effectiefst wanneer men er op vijf- of zesjarige leeftijd mee begint.

Als de discrepantie tussen verbale en non-verbale IQ-test groter is dan twintig punten, moet men ook gezinstherapie overwegen, om de interactie tussen de gezinsleden te verbeteren. Tijdens de sessies probeert de therapeut vast te stellen hoe het kind zich heeft ontwikkeld en hoe de discrepantie in de testresultaten ontstaan kan zijn. Soms is een kind met bewegings- of oriëntatieproblemen bang voor eenvoudige alledaagse taken, zoals schoenveters strikken. Het weet dat het mogelijk fouten zal maken en weer van voren af aan moet beginnen – en misschien uitgelachen wordt door broers en zusters, ouders of vrienden. Als de ouders proberen te helpen, maken zij zonder het te beseffen de afhankelijkheid van het kind van papa en mama nog

groter. Aan de andere kant: als de ouders niet in de buurt zijn, voelt het kind zich al gauw in de steek gelaten. Om het kind te helpen zijn of haar gevoel van zelfstandigheid te herwinnen, zal de therapeut proberen hem of haar te doen inzien dat mislukkingen een normaal onderdeel van het leven zijn en geen ramp.

Wonderkinderen kunnen hun persoonlijkheid soms zo vervormen, dat ze bijna onherkenbaar worden. Psychiaters noemen dit de ontwikkeling van een vals zelf. Dit probleem kan optreden doordat deze uitzonderlijk gevoelige jonge mensen zich de subtiele reacties van gezinsleden vaak heel sterk aantrekken. Dit kan ertoe leiden dat zij zelfs het geringste teken van ongenoegen al interpreteren als een afwijzing. Om hun ouders tevreden te stellen, ontkennen ze hun eigen behoeftes en gedragen zich op een manier waarvan zij denken dat die voldoet aan de verwachtingen van hun ouders. Zij verdwijnen als het ware achter een masker van inschikkelijkheid. Om deze ontwikkeling van een vals zelf te voorkomen, moeten ouders een hoogbegaafd kind allerlei verschillende activiteiten aanbieden, en zonder commentaar te leveren accepteren wat het kind kiest. Het is belangrijk de speciale interesses van een kind aan te moedigen, zodat het zijn motivatie of bereidheid om te werken niet verliest.

Weten waar de valkuilen liggen in de wereld van een wonderkind – en hoe ze vermeden kunnen worden – is van groot belang om te zorgen dat het kind ook werkelijk voordeel heeft van zijn gave met de Januskop. Ook de samenleving als geheel zal dan baat hebben bij hun toekomstige bijdragen op artistiek, wetenschappelijk of bestuurlijk gebied – of wat zij met hun uitzonderlijke intelligentie ook mogen ondernemen.

De auteur

Marie-Noëlle Garry-Tardy

heeft een zelfstandige praktijk als kinderpsychiater in Parijs. Zij is gespecialiseerd in de problemen van jonge hoogbegaafde kinderen.